

הרב יהודה זולדן

גיליון מס' 63

מסכת יומא דפים מ"ט-נ"ה

י"ט—כ"ה סיון, פרשת שלח, תשפ"א

גניזת הארון וקדושת המקדש

(יומא נב ע"ב; נג ע"ב-נד ע"א)

ביום כיפור שבימי בית המקדש שני היה הכהן הגדול נכנס פנימה עד מקום הארון, והיה מניח את המחתה של הגחלים בין הבדים, דהיינו במקום בו הבדים של הארון שנגנזו בסוף בית ראשון. נעסוק בגניזת הארון, ובמשמעות הדבר בנוגע לקדושת מקום המקדש.

יומא נב ע"ב

משנה...מהלך לשמאלו עם הפרוכת עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחתה בין שני הבדים. צבר את הקטרת על גבי גחלים, ונתמלא כל הבית כולו עשן. יצא ובא לו בדרך בית כניסתו, ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון. ולא היה מאריך בתפלתו, שלא להבעית את ישראל.

גמרא. במאי עסקינן? אילימא במקדש ראשון - מי הווי פרוכת? אלא במקדש שני - מי הווי ארון? והתניא: משנגנז ארון נגנזה עמו צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה, וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל, שנאמר "וכלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אתו והלך" (שמואל א ו, ח). ומי גנזו? יאשיהו גנזו. מה ראה שגנזו? ראה שכתוב "יולך ה' אתך ואת מלכך אשר תקים עליך" (דברים כח, לו) עמד וגנזו, שנאמר "ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל" (דברי הימים ב לה, ג). ...לעולם במקדש שני, ומאי הגיע לארון - מקום ארון. והא קתני נתן את המחתה לבין שני הבדים! אימא: כבין שני הבדים.

יומא נג ע"ב - נד ע"א

משנה. משניטל ארון, אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת, גבוה מן הארץ שלש אצבעות, ועליה היה נותן. ...

גמרא. משנגנז לא קתני, אלא משניטל. תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל. דתניא, רבי אליעזר אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויבאהו בבבל עם כלי חמדת בית ה'" (דברי הימים ב, לו, י) רבי שמעון בן יוחאי אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר

צורבא הדף היומי

"לא יותר דבר אמר ה'" (ישעיהו לט, ו) - אלו עשרת הדברות שבו. רבי יהודה בן לקיש אומר: ארון במקומו נגנז, שנאמר "ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה" (מלכים א ח, ח).

...אמר רב נחמן, תנא: וחכמים אומרים ארון בלשכת דיר העצים היה גנוז. אמר רב נחמן בר יצחק, אף אנן נמי תנינא: מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק, וראה רצפה משונה מחברותיה, ובא והודיע את חבירו, ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו, וידעו ביחוד ששם ארון גנוז. מאי הוה עביד? אמר רבי חלבו: מתעסק בקרדומו היה. תנא דבי רבי ישמעאל: שני כהנים בעלי מומין היו מתליעין בעצים, ונשמטה קרדומו של אחד מהם ונפלה שם, ויצתה אש ואכלתו.

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה האריך מאד להסביר את פעולת הגניזה של הארון ע"י אישיהו המלך, כמה עשרות שנים לפני חורבן הבית הראשון.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ד הלכה א

אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות. ויאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה שנאמר "ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם" (דברי הימים ב, לה, ג), ונגנז עמו מטה אהרן, והצנצנת, ושמן המשחה. וכל אלו לא חזרו בבית שני.

הרמב"ם לא מנה מצווה בפני עצמה לבנות את הארון (בניגוד לשיטת הרמב"ן). הרב יצחק די לאון הסביר מדוע:

הרב יצחק דילאון, מגילת אסתר, מצוות עשה מצות עשה לג

נראה לי כי המצוה אינה נוהגת לדורות לפי שלעולם לא נצטרך לעשות אחר כי אותו שעשה בצלאל קיים הוא לדורות ולא אבד מן העולם כי גנוז הוא גם בשובו אלינו לא יאבד לעולם, ואם כן אין מציאות בעולם שנעשה ארון אחר.

על כך ששלמה המלך הכין מקום להטמין בו את הארון, ניתן ללמוד מפסוק.

ויקם ה' את מלכים א ח, כ - כא

דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי ואשב על כסא ישראל כאשר דבר ה' ואבנה הבית לשם ה' אלהי ישראל. ואשים שם מקום לארון אשר שם ברית ה' אשר כרת עם אבותינו בהוציאו אתם מארץ מצרים.

זאת בשונה מהפסוק המקביל

דברי הימים ב פרק ו פסוק יא

ואשים שם את הארון אשר שם ברית ה' אשר כרת עם בני ישראל:

מדוע היה חשוב לרמב"ם לכתוב בספר ההלכה את פשר גניזת הארון בסוף בית שני? הרב יעקב עמדין השיב על כך.

צורבא הדף היומי

הרב יעקב עמדין, לחם שמים הלכות בית הבחירה פרק ד, א
 ויאשיה צוה וגנזו. נראה לענ"ד דבר נאה במה שהביא רבינו דברים אלו כאן. ...ולכן לבי אומר לי שצורך גדול יש לרבינו בדבר זה לפי שיטתו שתפס לו לקמן בפרק ו מההלכות הללו שאנו עסוקין בהן [הלכות בית הבחירה ו, טו-טז], שקדושת הבית לא בטלה, וראוי להקריב בו עתה, וכן הנכנס לשם חייב עליו כרת, שלא כדברי ראב"ד החולק שם. ונראה שאותן הדינים שהביא רבינו בהל' ביאת המקדש גם לזמן הזה שנאם, ולא משום הילכתא למשיחא לחוד, אלא משום דסבירא ליה כדאמרן דקדושת הבית לא בטלה, ומשמע לי דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אזלא כמאן דסבירא ליה ארון במקומו נגנז (יומא נג ע"ב).

כוונת הרב עמדין היא לדברי הרמב"ם הללו.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו הלכות טו-טז

יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה אין קדוש גמור וזה שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה לא במעשיו נתקדש המקום שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובמה נתקדשה? בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא.

טו. ולפיכך מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אף על פי שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות, שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא? לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר "והשמתי את מקדשיכם" ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים. אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.

- הסבר את תשובתו של הרב יעקב עמדין לשאלה מה המשמעות וההשפעה לדורות של היות הארון גנוז בעמקי בית המקדש?

הרבי מלובביץ' הסביר את הבנתו בדברי הרמב"ם, ציין לדברי הרב יעקב עמדין, ושאל עליו מספר שאלות.

צורבא הדף היומי

הרב מנחם מנדל שניאורסון, הרבי מלובביץ', הערות במנחת חינוך (מצוה צה), סי' כז
לשיטת הרמב"ם הארון אינו רק כלי הנמצא במקדש, אלא שבהימצאותו בקדש הקדשים הוא
מהוה חלק מצורת ובנין הבית עצמו... הארון גורם לבית להיות בית לה'. הוא נחשב כחלק
מצורת הבית עצמו. בכך מיושבת גם קושיה נוספת: בהלכה בה הרמב"ם (הל' בית הבחירה
א, ה-ו) מפרט את הכלים שעושין במקדש הוא מפרט את כל הכלים כולם מלבד הארון [כך
גם בספר המצוות מצווה כ']? ולהנ"ל מיושבת הקושיה, שכן לדעת הרמב"ם הארון אינו רק
בגדר כלי הנמצא במקדש, אלא הוא חלק מצורת בנין המקדש עצמו, ולכך אינו נזכר בין
הכלים הנמצאים במקדש... [זו הסיבה] שהאריך הרמב"ם כל כך בתיאור צורת גניזת הארון
ע"י יאשיהו, אף שלכאורה אין זנה נוגע להלכה, שהרי מאי דהוה הוה.

[לאחר מכן הובאו דברי הרב יעקב עמדין, עליהם הקשה הרבי מלובביץ']:

הרמב"ם עצמו מבאר (שם ט"ז) שהטעם שקדושת המקדש לא בטלה היא לפי "שקדושת
המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה", ולכאורה אין זה שייך דוקא למקום
הארון. כמו כן, אין זה מתרץ אלא מדוע כתב הרמב"ם שהארון נגנז במקומו, אך לא את כל
אריכות דבריו בתיאור המאורע כיצד ומדוע הוא נגנז?

והביאור בכל זה: בדבריו מחדש הרמב"ם יסוד גדול. גניזת הארון במטמוניות שתחת קדש
הקדשים לא היתה ענין של בדיעבד והעדר ברירה, אלא מלכתחילה היו לו לארון שני
מקומות: אחד- מקום גלוי על אבן השתיה בקדש הקדשים, ואחד באותן מטמוניות
מוסתרות.... שכן מאחר והארון הוא ענין וגדר עיקרי בצורת הבית, לכך מוכרח היה ליצור
לו מקום מקודש נוסף בן הוא יוכל להיות בזמן החורבן וע"י כך להיות כחלק מצורת הבית
דקדש הקדשים גם בזמן בית שני.

- הסבר את הבנתו של הרבי מלובביץ' מדוע היה צורך לגנוז את הארון במקום המקדש?
- הסבר את שאלותיו של הרבי מלובביץ' על דברי הרב יעקב עמדין? הצע תשובה לשאלותיו.

ניתן לציין את דברי המשך חכמה כראיה לדברי הרב יעקב עמדין. דבריו מבוססים על הלכה
שמופיעה במשנה בזבחים, שם נאמר שכשהגיעו לשילה נאסר להקריב קרבן בבמות.

משנה זבחים יד, ד-ח

ד. עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות משהוקם המשכן נאסרו
הבמות ועבודה בכהנים קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל מחנה
ישראל.

ה. באו לגלגל והותרו הבמות קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל
מקום.

ו. באו לשילה נאסרו הבמות לא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן
והיא היתה מנוחה קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני בכל
הרואה.

צורבא הדף היומי

ז. באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל ערי ישראל.

ח. באו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להם עוד היתר והיא היתה נחלה קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני לפנים מן החומה.

הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק, משך חכמה, דברים יב, ח

"לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו". הקשה לי אחד מלומדי למד: "ויקראו שם המקום ההוא בוכים ויזבחו שם לה" (שופטים ב, ה). הרי היה אחר מות יהושע, ויהושע חי כ"ח שנה מיום שנכנסו לארץ, כדאיתא בסדר עולם. והמשכן בשילה הוקם תיכף אחר י"ד שנה שכבשו וחילקו, וכמו שכתוב (יהושע יח, א): "ויקהלו כל עדת בני ישראל שילה וישכינו שם את אוהל מועד (והארץ נכבשה לפניהם)". ושם (יהושע יט, נא) נאמר: "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל בגורל בשילה לפני ה' פתח אהל מועד ויכלו מחלק את הארץ". וכן בסדר עולם. אם כן, אז היו הבמות אסורים, ואיך זבחו בבוכים לה?! וזה קושיא עצומה [בתוספות ביאור משלי]

...והנה מעשה זה דבוכים היה אחרי מות יהושע, "ובימי הזקנים שעבדו את ה' [ע"פ יהושע כד, לא; שופטים ב, ז], וכמו שפירשו המפרשים. "והזקנים - ימים האריכו, שנים לא", כמו שאמרו חז"ל [שבת קה ע"ב]. ואם כן, היה תיכף אחרי מות יהושע. ובמיתתם נאמר (יהושע כד, א): "ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה... ויתיצבו לפני האלקים". ונאמר (שם כו): "ויקח אבן גדולה ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה'". ופרש רש"י, לפי שהביאו שם הארון, כמו שנאמר למעלה "ויתיצבו לפני האלקים" (יהושע כד, א). אם כן היה אז הארון בשכם, והיה האוהל מועד כדין במה גדולה, והיו הבמות מותרות, ולכך זבחו שם בבוכים לה'. וזה ברור.

- לפי המשך חכמה, מה הכלל הקובע לפיו מתי מותר להקריב בבמות ומתי אסור להקריב בבמות?

- איזו חריגה היתה בתקופת משכן שילה, שאיפשר להקריב בבמות?

- מדוע דברי המשך חכמה משמשים ראייה לטענתו של הרב יעקב עמדין?

צורבא הדף היומי

הלכה למעשה

הרב אליעזר וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן כא אות ט

...נראה לי להביא ראיה דמשום מלחמה מותר בתשמיש מדברי הגמ' בעירובין ד' ס"ג ע"ב דאיתא: "לא נענש יהושע אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה וכו' וגמירי דכל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומן אסורין בתשמיש המטה". הרי שאע"פ שהיתה שעת מלחמה, בכל זאת לא נאסרו אז בתשמיש אלא משום הא מפני שארון ושכינה היו שרויין שלא במקומן, אבל משום המלחמה גופא לא נאסרו בתשמיש.

ויעוין שם גם בתוס' ד"ה כל זמן, שמקשים שגם על הארון כשאינו במקומו מוכח מהעובדא דאוריה החתי שאחרים היה מותרים אפילו הכי בתשמיש המיטה ורק אוריה החתי היה מחמיר על עצמו לפי שהיו ישראל בצרה דהא קאמר ליה דוד "רד לביתך" (שמואל ב, יא, ח). ...הרי בהדיא דמשום מלחמה גופא אין כל איסור בתשמיש המיטה, וגם על אוריה שהיה מחמיר על עצמו מסיימים התוס' בסוה"ד שם שעשה זאת משום שהיה אז תרתי לריעותא, דישראל היו במלחמה יושבין בסוכות וגם ארון אינו במקדש ע"ש. ויוצא שאבל משום עצמיות המלחמות אין כל מקום אפי' להחמיר בתשמיש המיטה, ומסתמיות הדברים ברור שמשמע שבכל ענין מותר במלחמה ולא רק בליל טבילה או לחשוכי בנים.

וההגהות יעב"ץ על הש"ס שם רוצה לומר ביתר על כן, שאפילו כשגם הארון אינו במקומו האיסור רק לאנשי המלחמה ההולכים בצבא מפני הארון ההולך עמהן כל שלא קבעו לו מקום מיוחד וכו' אבל היושבים בביתם ולא הולכים במלחמה מותרים בתשה"מ אפי' בכה"ג שהארון אינו במקומו, ומסתייע מדין התורה במי שלקח אשה חדשה שאינו יוצא בצבא ושמח את אשתו ע"ש.

צורבא הדף היומי

אמונה

במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ד סימן יג

רבי נתן אומר: חביב מעשה הארון ככסא הכבוד של מעלה שנאמר "מכון לשבתך פעלת" (שמות טו), שהמקדש מכון כנגד בית המקדש והארון כנגד הכסא.

ספרי זוטא (הורוביץ) במדבר פרשת בהעלותך פרק י פסוק לג

חביב הוא הארון שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון וכל נסים שהיו נעשין בישראל בארון היו נעשין וכן הוא אומר "וארון ברית ה' נוסע לפניהם" (במדבר י, לג) שהיה הורג נחשים ועקרבים והיה הורג לפנייהם שונאיהן של ישראל.

הרב יוסף אלבו, ספר העיקרים מאמר ג פרק יא

וראוי שתדע שהמצא הנבואה על ידי נביא על הבלתי ראוי או בלתי מוכן, לא יספיק להשפיע מן המקבל ההוא על זולתו אלא בהימצא הארון והלוחות באומה, וגם כן אחר שנעדר הארון לא היה אפשר שתמצא הנבואה אפילו על יד נביא על הבלתי מוכן. ולזה לא הגיעה הנבואה לברוך בן נריה באמצעות ירמיה, לפי שלא היה מוכן אליה וכבר נגזר הארון, והגיעה לחגי זכריה ומלאכי, לפי שראו את ירמיה ויחזקאל והיו מוכנים אליה יותר מברוך. ואולם לא הגיעה מהם לזולתם, לפי שלא היו בזמן הארון ולא היה השפע שהגיע להם מספיק שיעבור מהם לזולתם אחר שלא היה שם ארון. וראה לדבר כי בבית שני היו חסידים ואנשי מעשה וראויים לנבואה יותר מבבית ראשון, ואף על פי כן לא היה שם נבואה לפי שלא היה שם ארון. ומה שהגיעה הנבואה ליחזקאל בחוצה לארץ, לפי שכבר הגיעה אליו בארץ ישראל, אמרו רבותינו ז"ל (מועד קטן כ"ה ע"א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר (יחזקאל א' ג'), מאי היה שכבר היה:

הרב מאיר שמחה הכהן מדינסק, משך חכמה שמות פרשת ויקהל פרק לז פסוק א

ויעש בצלאל את הארון. מה דלא כתוב בכולהו בצלאל, משום ששאר דברים עשו גם אחרים בבית עולמים, וכן בבית שני ולעתיד. אבל ארון משנגזר, עוד לא עשו אחר כי אין לעשות לוחות אחרים, ורק ארון בצלאל הוא שקיים לדורות ולא אחר. ודו"ק. ואולי דהקפיד הכתוב שלא יעשו לדורות ארון וכרובים רק זה שעשה בצלאל.

ויתכן עוד דאמרו (יומא כא, א): בשעה שנכנסו גויים להיכל ראו כרובים המעורים זה בזה, (הוציאו לשוק ואמרו: ישראל הללו שברכתן ברכה וקללתן קללה) יעסקו בדברים הללו?! מיד הזילו. וכזה דרשו במכילתא על (שמות כ, כ) "לא תעשון (אתי) אלהי כסף", שאם עשו אותן של כסף הרי הן כאילו עשו אלהי כסף (מכילתא יתרו פרשה י). ואם כן חשש השם יתברך שמא אחרי שחטאו בעגל שמא כשיעשה אחד את הארון יבא להרהר איזה מחשבה זרה הנוטה לדרכי הטלסמאות ועצביהם. לכן בחר בצלאל שאבי אביו נהרג על אשר מיחה בעשיית העגל. אם כן מצד החנוך והטבע שהוא שונא כל הנוטים אחרי ההבל וציור שום דמות ותמונה, ובל יבא לשום מחשבה זרה כלל. ולכן כתב "ויעש בצלאל" שהוא לבדו עשה את הארון בלא שום סיוע. ובזה יבואר שהשם יתברך קודם עשיית העגל אמר (שמות לא ב - ג) "ראה קראתי בשם בצלאל וכו' ואמלא וכו' לעשות בכל מלאכה". וכשאמר משה לישראל

צורבא הדף היומי

כתוב (שם לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת". ולפי שזה היה אחר העגל, ואז המלאכה היה צריך להיות טהורה גם בהמחשבה, שלא יהרהרו שום ציור גשם ותבנית דמות כלל - וזה "מלאכת מחשבת", שהמחשבה תהא טהורה וברורה ונקיה ודו"ק. ואולי כונו לזה במליצתם הנוראה דנפק כגוריא מבית קודש הקדשים.

הרב נפתלי צבי יהודה ברלין, שו"ת משיב דבר חלק א סימן מד

...ויאשיהו המלך החסיד כשראה את החרבן וישראל יגלה מעל אדמתו והיה מקום לחוש שתאבד תורה ויהדות ח"ו מישראל מה עשה כתיב (בדה"י ב') "ויאמר יאשיה ללויים המבינים לכל ישראל תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל". והנה אמרו חז"ל (במ' יומא דף נב:) תנו את ארון הקודש וגו' היינו שגנז את הארון, אבל לא נתבאר מה אומרו "עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל", במה הגיע היום לעבוד באופן אחר ממה שהיה עד כה? וגם קשה להבין דברו "אין לכם משא בכתף"? וכו' וכי עד כה היו נושאים את הארון, וכבר עמדו בזה בירושלמי שקלים ואכ"מ, אבל הענין בשביל שהיו עד כה הכהנים גדולים משוקעים בהתבודדות ואהבה ודביקות לה', וכך היו הלויים קדושי עליון, וא"כ לא היו יכולין להרביץ תורה ברבים ולהרבות תלמידים שמפריעים הדביקות כמש"כ לעיל, והיה מכונה עבודה קדושה זו בשם מרכבה לשכינה ובלשון המקרא נקרא בשם משא בכתף מקום משכן הדעת וכמו שבארנו בהעמק דבר לשון המקרא "כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו", ועתה הזהיר המלך החסיד, שאין לכם משא בכתף כלומר אין לכם להתבודד ולהיות שקועים באהבת ה' ולהיות ספונים בפני עצמם אלא עתה עבדו את ה' ואת עמו ישראל יחד, היינו במה שילמדו תורה ברבים ועפ"י דבר המלך קמו אז החרש והמסגר אלף כולם עושי מלחמה ותניא בספרי פ' האזינו שהיו עושים מלחמתה של תורה ואחריהם באו אנשי כנה"ג והזהירו עוד והעמידו תלמידים הרבה ובזה נתקיימה תורה ויהדות בישראל:

כך עלינו לעשות להחזיק הדת להרבות תורה בבתי מדרשים ולעשות כל תחבולות שאפשר שיתעסקו בתורה ברבים ולא לדקדק אם חבירו לומד לשמה או שלא לשמה וכדאיתא (בברכות דף כח) בעובדא דרבן גמליאל ור' אלעזר בן עזריה דמסקי דלא כרבן גמליאל שאמר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבהמ"ד, ...ובאמת אין לנו לחשוב ולחשוד דלמא לומד שלא לשמה, סתם מי שלומד תורה אפילו שלא באהבה ובדביקות מ"מ לומד כדי לקיים מצות ת"ת וירא מעונש ביטול ת"ת דחמיר טובא, והרי הוא ככל המצות דאם מניח תפלין וכדומה אם עושה באהבה ודביקות אשריו, אבל לא כל אדם זוכה לכך ומ"מ עושה המצוה משום דכך הוא המצוה וכל לומד ברבים עדיף משהוא לומד בחדרו בפ"ע כדתנן באבות פ"ג עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם כו' ומנין אפילו חמשה כו' ומנין אפילו אחד כו' אבל כל מה שמרובה פשוט דמעלי טפי, ואפילו בדרך איתא בתענית (דף י) שני ת"ח שהולכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין להשרף.